

استاد ESTAD

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

[Journal Of Old Turkish Literature Researches]

E-ISSN: 2651-3013

Cilt: 3 Sayı: 1 Şubat 2020

ss. 25-57

Makalenin Geliş

Tarihi

31/01/2020

Makalenin

Kabul Tarihi

25/02/2020

Yayın Tarihi

28/02/2020

MOLLA FENÂRÎ'YE ATFEDİLEN ŞURÛTÜ'S-SALÂT ADLI ESERİN MANZUM TERCÜMESİ

Aysun ÇELİK¹

ÖZET

Dinî-tasavvufî kültürün yansımalarıyla dolu klasik Türk şiirinde, imani, itikadi ve ahlaki pek çok mesele işlenmiştir. Bunlardan ibadetle ilgili olanlara umumiyetle manzum ilmihal denmektedir. Medreselerde dinî ilimlerin, inanç esaslarının ve ilmihal bilgilerinin nazm yoluyla öğretimine dair kuvvetli bir temayül bulunmaktadır. Bir dinî edebiyat türü olarak namaz, oruç ve hac konularında yazılan; *Salât-nâme/Şurûtü's-salât*, *Oruc-nâme/Savmiyye*, *Ramazan-nâme/Ramazaniyye*, *Hac-nâme/Menasik-i Hac* gibi türlerle de farzlar dahi, talebeye şiir yoluyla anlatılmış ve öğretilmiştir.

Bu çalışmada, Osmanlının meşhur âlimlerinden Molla Fenârî'ye atfedilen Arapça *Şurûtü's-Salât* adlı eserin Türkçeye yapılan manzum bir tercümesi üzerinde durulmuştur. Mütercimini tespit edemediğimiz manzumenin kütüphanelerde birden çok nüshası bulunmaktadır. Bu nüshaların bazılarında Molla Fenârî'nin mezkûr eseri, torunu için kaleme aldığı yazmaktayken bazı nüshalarda mukaddimenin bulunmaması nedeniyle bu bilgi eksiktir. Eser, temelde namaz konusunu işlemekle birlikte abdest, gusül ve tilavet secdesi hakkında da bilgi vermektedir. Nazmın gücüyle bilgiyi kalıcı hale getirmeyi amaçlayan eserde, esas gaye; talim ve terbiye olduğu için metindeki anlatım zevki eksikliği ve teknik kusurlar dikkat çekmektedir. Yapılan bazı araştırmalarda başkalarına yahut müstensihlere atfedilen bu *Şurûtü's-Salât* tercümesinin kimin elinden çıktığı belli olmamakla birlikte, manzumenin ilgi görüp yayıldığı ve neredeyse anonimleştiği anlaşılmaktadır. Çalışmamızda, *Şurûtü's-Salât*

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı A.B.D., aysuncelik@hacettepe.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-4734-1676

tercümesinin eski yazılı metni transkripsiyonlu olarak yeni yazıya aktarılmış; metin, dil ve muhteva yönünden incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Molla Fenârî, Şurûtü's-Salât, namaz, tercüme.

THE VERSE TRANSLATION OF THE WORK NAMED "ŞURÛTÜ'- SALÂT" ATTRIBUTED TO MOLLA FENÂRÎ

ABSTRACT

In classical Turkish poetry filled with reflections of religious-mystical culture, many issues of faith, belief and morality have been covered. Of these, worshippers were generally called verse scholarship. There is a strong tendency to teach religious sciences, beliefs and scientific knowledge through Nazm. Written in prayer, fasting and pilgrimage as a type of religious literature; even religious duty were taught and poetry to the student through poetry with genres such as *Salât-nâme/Şurûtü's-salât*, *Oruc-nâme/Savmiyye*, *Ramazan-nâme/Ramazaniyye*, *Hac-nâme/Menasik-i Hac*.

In this study, a verse translation of the work named *Şurûtü's-Salât* in Arabic, which is attributed to Molla Fenârî, one of the famous scholars of the Ottoman Empire, was emphasized. There is more than one copy in the library of the poetry that we cannot detect the translator. In some of these copies, it is written that Molla Fenârî wrote this work for his grandson, but in some copies, this information is missing due to the absence of destiny. Although the work mainly deals with prayer, it also provides information about ablution and gusul. The main purpose of the work, which aims to make knowledge permanent with the power of nazm; since it is training and finishing, the lack of expression in the text and technical flaws draw attention. In some researches, although it is not clear who wrote this *Şurûtü's-Salât* translation, and after the appeal was popular, it spread and became almost anonymous. In our study, the old written text of the *Şurûtü's-Salât* translation was transcribed into the new article; the text has been examined and evaluated in terms of language and content.

Key words: Molla Fenârî, Şurûtü's-Salât, prayer, translation.

GİRİŞ

Din ve tasavvuf, Türk-İslam edebiyatının hem menbaı hem de maksadı olup ayet ve hadis, bu edebiyatın eserlerini şekillendiren iki temel referanstır. Şiiri; tebliğ, irşat ve nasihat için bir vesile kılan şairler, bazen sebab-i telif bölümlerinde, çoğunlukla da hatimelerinde, yazmaktan maksatlarının "hayırla anılmak ve Allah'ın rızasını kazanmak" olduğunu dile getirmişlerdir. Yaşamın her kesimini ve her kesitini eserlerine konu eden şairler, şiirin tesir gücüne

dayanarak dinî ve itikadi meseleleri de nazm yoluyla ifade etmişlerdir. Bilhassa Kur'an, hadis, tefsir, fıkıh, akâid, fetvâ, ferâiz, kavâid, tarih, lugat ve ilmihal kaynaklarına bağlı olarak gelişen İslam edebiyatlarında; iman, ibadet ve ahlak konularındaki temel bilgiler de bazen -hıfzedilebilmesini ve kolay öğrenilmesini sağlamak amacıyla- "nazm" aracılığıyla verilmiştir. Diğer taraftan; manzum kırk hadisler, manzum yüz hadisler, manzum esma-i hüsnalar, nat-ı şerifler de hep bu didaktik gayenin kökleşmiş ve adı konulmuş birer ürünü olarak kaleme alınmıştır.

İslam dünyasında X. yüzyıldan itibaren başladığı düşünülen ilmihal geleneği (Arpaguş, 2000: 139), Osmanlılarda da XV-XVI. yüzyıllarla birlikte etkili bir alan ve geniş bir birikim oluşturmuştur. Ebu'l-Leys es-Semerkindî'nin namaz hakkındaki *Mukaddime*'si, Abdurrahman Aksarayî'nin *İmâdü'l-İslâm*'i, Kutbeddin İznikî'nin *Mukaddime*'si Osmanlı coğrafyasında bilinen ilk ilmihallerdendir (Yıldırım, 2015: 100; Aydın, 2017: 76). Birgivi'nin *Vasiyetnâme*'si, Devletoğlu Yûsuf'un *Vikâyenâme*'si, Halîlî'nin *Ravzatü'l-İmân*'i, Rızâî'nin *Manzûme-i Fıkıh-ı Keydânî*'si, Mücellî'nin *Kitâbu Şurûti's-salât*'ı ve Manastırlı Mehmed Rifat'ın *Manzum İlmihal*'i, Halife Muhammed Efendi'nin *Dürretü't-Tâc*'i, Şemsî Ahmed Paşa'nın *Manzûm Vikaye Tercümesi*, Âbidi'nin *Ravzatü'l-İslâm*'i, Ali Efendi'nin *Manzûm İlmihâl*'i, Manastırlı Mehmed Rifat Bey'in *Manzum İlmihal*'i (Yıldırım, 2015: 101) de manzum fıkıh ve ilmihal kitaplarından bazılarıdır.

Osmanlı medreselerinde manzum ders kitapları ile itikat, ahlâk ve muâmelât konularında eğitim-öğretim yapıldığı bilinmektedir. Muhittin Eliaçık'ın "Medreselerde Okutulan Manzum Ders Kitapları" adlı çalışmasında verdiği bilgilere göre; "medreselerde okutulan ders kitapları bazı müderris ve âlimlerin orijinal kitapları ve bunlara yazılan şerh, hâşiye, ta'likât, ihtisâr, telhîs gibi çalışmalardan oluşmuştur. Medreselerde sarf, nahiv, mantık, fıkıh, usûl-i fıkıh, belâgat, kelâm, hadîs, tefsir gibi dersler verilmiştir. Medreselerde derslerin verilmiş şeklinde dikkati çeken bir husus ise bazı derslerin manzum olarak verilmesidir. Bu da büyük ölçüde, İslâmî bilimlerin nakli olmasından kaynaklanmış ve bilginin korunarak aktarılması amacıyla yapılmıştır." (Eliaçık, 2013: 539). "Ders kitapları ve ders programları genellikle ezberleme usulüne göre düzenlenmiş ve ezberlemede de kısa, özlü, ahenge dayalı, akılda tutucu bir anlatım olan manzum anlatım en uygun yol olarak öne çıkmıştır. Çünkü nazmen anlatımda bir musiki ve bedî zevk de bulunduğundan öğrencinin o derse yaklaşımı da daha ilgili ve istekli olmuştur." (Eliaçık, 2013: 545). Eliaçık'ın naklettiği gibi; medreselerde dinî ilimlerin, inanç esaslarının ve ilmihal bilgilerinin nazm yoluyla öğretimine dair kuvvetli bir temayül

bulunmaktadır. Bir dinî edebiyat (Levend, 1972: 72-78) türü olarak namaz, oruç ve hac konularında yazılan; Salât-nâme/Şurutü's-salât, Oruc-nâme/Savmiyye, Ramazan-nâme/Ramazaniyye, Hac-nâme/Menasik-i Hac (Çelebioğlu, 1998: 362-363) gibi türlerle de farzlar dahi, talebeye şiir yoluyla anlatılmış ve öğretilmiştir.

Müstakil olarak namazın şartlarından ve adabından bahseden eserlere “Şurutü's-salât/Şurut-ı Salât” veya “Salât-nâme” adı verilmektedir. Bu tür eserlerde; *hadesten tahâret, necâsetten tahâret, setr-i avret, istikbâl-i kible, vakit, niyet* şeklinde namaz şartları ile *iftitah tekberi, kıyam, kıraat, rükû, secde, ka'de-i ahire* olarak bilinen namazın rükünleri konuları işlenmiştir. Bununla birlikte; namazın vacipleri, sünnetleri, müstehapları, mekrûhları, müfsitleri, abdestin farzları, sünnetleri, müstehapları, adabı, nafileleri, mekrûhları, yasakları, nevâkısı, guslün farzları, sünnetleri, guslû gerektiren hâller sırasıyla anlatılmıştır. Bugünkü tespitlerimize göre manzum “Salât-nâme” türünde olan eserler şunlardır:

1. Şeybânî Hanedânlığı hükümdarı Ubeydullâh Hân, Manzûme Fi Hakkı Mesâilî'l-Vuzû' Ve's-Salât (16. yüzyıl)

Eser, temelde abdest konusunu işlemekle birlikte namaz ve oruca dair meseleler üzerinde de durmaktadır (Aydın, 2017: 91).

2. Sa'dî Efendi, Es'ile-i Sûfî Ecvibe-i Sa'dî (16. yüzyıl)

293 beyittir. *Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün* kalıbında, kaside nazım şekliyle yazılmıştır. Manzume, bir dervişin Sa'dî Efendi'ye gelip abdest, ezan, namaz gibi konularda yönelttiği sorulardan ve Sa'dî Efendi'nin bu sorulara verdiği cevaplardan oluşmaktadır (Süer, 2017: 467).

3. Mevlevî Yahyâ Aysî, Manzûme-i Salât (16. yüzyıl sonu, 17. yüzyıl başı)

103 beyittir. *Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün* kalıbıyla, mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmıştır (Süslü 2019a: 136).

4. Selîm, Mukaddimetü Li's-Salât (16. yüzyılın ilk yarısı)

160 beyitten müteşekkildir. Mesnevi nazım şekliyle, *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün* kalıbıyla yazılmıştır. Mukaddimededen sonra 18 alt başlık altında abdest ve namaz konuları işlenmiştir.

Müellif;

Görüben cem' eyledüm on beş kitâbdan mu'teber

Şübhe iderseñ buña menşürna eyle nazar (Yıldırım, 2015: 24)

beytiyle eserini muteber on beş kitaptan faydalanarak oluşturduğunu söylemektedir. Bazı beyitlerin Molla Fenârî'ye atfedilen *Şurûtü's-Salât*'ın Türkçe tercümelerinden alındığı da dikkat çekmektedir:

Her kişi kim isteye itmek namâza ibtidâ

Evvelâ lâ-bûd aña altı şart ide edâ

'Avretin setr eyleye niyyet kıla âbdest ala

Şu bulunmasa teyemmüm ide pāk toprağ-ıla (Yıldırım, 2015: 130)

5. Mücellî, Nazm-ı Şurût-ı Salât (17. yüzyıl)

95 beyittir. Manzumenin mukaddimesi, mesnevî nazım şekliyle; geri kalan ve asıl konunun işlendiği on sekiz bâb ise gazel tarzında kafiyelendirilmiştir (Söylemez, 2019: 126).

6. Tokatlı İshak Efendi, Manzûme-i Keydânî/Manzûme-i Fazliyye/Manzûme-i Salâtiyye (17. yüzyıl)

Lütfullah el-Keydânî'nin (ö.750/1350) Arapça eserinin Türkçeye çevirisidir. Mesnevi nazım şekliyle 1082/1671 yılında yazılmıştır. 224 beyittir. Eserde Hanefî mezhebine göre namazın farzları, vacipleri, sünnetleri, erkânı, namazda yapılması yasak olan ve namazı bozan fiiller sırasıyla işlenmiştir (Aydın, 2017: 83).

7. Türebî Muhammed Efendi, Manzûme-i Fıkḥ-ı Keydânî

Keydânî'nin eserinin nazmen tercümesidir. Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, 1150 numarada kayıtlıdır (Süslü, 2019b: 167).

8. Abdullah Ahdî ibni Alî, Namaz Manzûmesi

Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Reşid Efendi Bölümü, 00809-003 numarada kayıtlıdır (Süslü, 2019b: 167).

9. Molla Fenârî'ye atfedilen Şurûtü's-Salât'ın Manzum Tercümesi

Çalışmamızın esas konusunu teşkil eden bu eserle ilgili aşağıda detaylı bilgi verilmiştir.

MOLLA FENÂRÎ'YE ATFEDİLEN ŞURÛTÜ'S-SALÂT'IN MANZUM TERCÜMESİ

Molla Fenârî, Osmanoğulları'nın beylikten sultanlığa geçişine tanıklık edip devletin ilmî kimliğinin oluşmasına ciddi katkılar sunan bir şahsiyettir. Tam adı Şemseddîn Muhammed b. Hamza olup “Fenârî” nisbesiyle maruftur. Molla Fenârî, 751/1350 yılında dünyaya gelmiştir. Doğum yeri tam olarak bilinmemekle beraber, genç yaşta Maverâünnehir bölgesinden Anadolu'ya geldiği rivayet edilmektedir. Mısır'da ilim ve irfan tahsilinden sonra, Yıldırım Bayezid zamanında müderrislik ve kadılık görevlerinde bulunmuştur. 1 Receb 834 (15 Mart 1431) tarihinde Bursa'da vefat etmiştir. Aklî ve naklî ilimlerde dönemin otoritelerinden kabul edilen Molla Fenârî, kendi yaptırdığı caminin haziresine defnedilmiştir (Yıldırım, 2013: 257-262).

Osmanlıda ilmî kişiliği ve fıkıhla ilgili eserleriyle tanınan Molla Fenârî'ye duyulan sevgi ve saygı, soyundan gelenlerin yazdıklarının da ona nispet edilmesine sebep olmuştur (Gömbeyaz, 2010: 469). Molla Fenârî'ye nispet edilen eserlerden biri de *Şurûtu's-salât* adlı namaz risalesidir İlginçtir ki eserin tek olan Arapça nüshasında Fenârî'nin adı geçmezken yazma halde bulunan Osmanlı dönemi Türkçe tercümelerinde, risâle ona nispet edilmiştir (Güçlü, 2014: 40).

Çalışmamızın esas konusunu teşkil eden bu eserin Türkçe bir tercümesinin kütüphanelerde birden çok nüshası bulunmaktadır. Bu nüshaların bazılarında Molla Fenârî'nin, eseri, torunu için kaleme aldığı yazmakla birlikte, bazı nüshalarda mukaddimenin bulunmaması nedeniyle bu bilgi eksiktir.

Şurûtu's-salât'ın Türkçe çevirisinin Türkiye kütüphanelerinde bulunan nüshalarından bazıları aşağıda verilmiştir:

1. Terceme-i Şurûtu's- Salât/Manzume-i Şurût-i Salât:

Mütercimi, bazı nüshalarda Derviş Mustafa Hazretleri olarak geçmektedir.

- Milli Ktp. Yazmalar, nr. 3642/3 (22a-28a)
- Milli Ktp. Yazmalar nr. 7171/5 (54b-59a);
- Milli Ktp. Yazmalar nr. 5383/2 (89b-98a);
- Eskişehir İl Halk Ktp., nr. 432/5 (77b-81a),
- Balıkesir İl Halk Ktp., nr.440/2 (45b-52a),
- İ.B.B. Atatürk Kitaplığı, nr. 1444 (36b-38b);
- İ.B.B. Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları Koleksiyonu, nr. 278 (105b-109b). (Yıldırım, 2013: 277-278)

2. Manzume-i Şurût-i Salât:

Eserin Sinan Efendi'ye ait olduğu ifade edilmiştir.

- İ.B.B. Atatürk Kitaplığı 1744, (67b-70a). (Yıldırım, 2013: 277)

3. Kitâb-ı Şurûtu's-Salât

- Milli Ktp. Yazmalar, nr. 6439/1 (1b-9b).
- İ.B.B. Atatürk Kitaplığı, nr. 1609 (23 s.)
- Kütüphâne-i Mehmet Şevki Eygi, nr. 711. (Yıldırım, 2013: 278)

4. Şurûtu's-salât:

- Milli Ktp. Afyon Gedik Ahmet Paşa İl Halk Ktp. Koleksiyonu, nr. 17457 (13 vr.) (Yıldırım, 2013: 278)

5. Manzûm Namaz Tercümesi

Milli Kütüphane, Tokat Zile İlçe Halk Kütüphanesi, 60 Zile 146/6 numarada kayıtlı olan nüshayı inceleyen Zahir Süslü, eserin Mevlânâ Şemseddin Fenârî'nin vefat eden torunu Mustafa için yazdığı "Mukaddimetu's-Salât isimli eserin Sa'îd tarafından yapılan bir tercümesi olduğunu ifade etmiştir (Süslü, 2019b: 167).

6. Manzum Namaz Risâlesi

Tespitlerimize göre, eser; Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Koleksiyonu'nda, 03436-008 numarasıyla kaydedilmiştir. Eserin müellifi, kütüphane kaydında Sa'îd olarak bulunmaktadır. 230x139-185x90 mm ebatlarındaki mecmuanın 30a-32a yaprakları arasında bulunan manzume, talik ile yazılmıştır. Satır sayısı 21'dir. Metin, bir ana başlık, 18 ara başlıktan ve 59 beyitten oluşmaktadır. Nüsha, mukaddime ve sebab-i telif bölümleri olmadığı için çalışmamızdaki metin kuruluşuna dâhil edilmemiştir. Nüshadaki başlıklar Türkçedir.

7. Şurûtu's-Salât

Ali Akpınar Özel Kütüphanesinde bulunan bu nüsha, bir mecmua içinde, 161b-163a varakları arasındadır. Mecmua 18.5x12.5 ölçüsünde olup aherli kâğıt üzerinde ta'lik hat yazısı kullanılmıştır. Sadece 154-157 varaklarındaki risale nesih hattıyla yazılmıştır (Yıldız, 2009: 177).

Molla Fenârî'ye atfedilen *Şurûtu's-Salât*'ın eksik bir nüshası olan bu yazmadaki metin, Âlim Yıldız tarafından "Müellifi Bilinmeyen Bir Şurûtu's-Salât Mesnevisi" adıyla yayımlanmıştır. Yıldız'ın (2009: 177) verdiği bilgilere göre; toplam 55 beyitten oluşan ve mesnevi nazım şekliyle yazılan eserin şairi tespit edilememekle birlikte "Şurûtu's-Salât"ın mecmua sahibi Seyyid Muhammed b. İbrahim b. Muhammed Âgâh tarafından yazıldığı düşünülmektedir.

Yıldız, yaptığı kütüphane araştırmalarından *Şurûtü's-Salât*'ın bir başka nüshasına rastlayamadığını ifade etmiştir (Yıldız, 2009: 177). Ancak eser, Molla Fenârî'ye atfedilen *Şurûtü's-Salât*'ın bilinen tercümesinin; mukaddimesi, hatimesi ve bazı beyitleri bulunmayan, eksik bir nüshasıdır. Çalışmamızda metni oluştururken mezkûr yayında esas alınan nüshayı kullanmadık.

A. HAZĀ ŞURŪTİ'Ş-ŞALĀT TERCEME-İ Bİ'T-TŪRKĪ

Şurûtü's-Salât'ın Türkçeye yapılan mezkûr tercümesinin metni ve metnin incelenmesi aşağıda sunulmuştur.

a. Eserin Adı

Tercüme, kütüphane kataloglarına; S nüshasında “Manzume-i Namaz”, K1 nüshasında “Tercüme-i Şurûtü's-Salat”, K2 nüshasında “Tercüme-i Şurûtü's-Salat Manzumesi” olarak kaydedilmiştir.

Eserin adı hususunda, S nüshasında başlık bulunmazken; eser, K1 nüshasına “Hazā Şurūti's-Şalāt Terceme-i Bi't-Türki”, K2 nüshasına ise “Hazā Kitābu Şurūti's-Şalāt Ma'a'n-Nazm” başlığı ile kaydedilmiş ve *Şurûtü's-Salât*'ın Türkçeye nazm yoluyla tercüme edildiği ifade edilmiştir.

b. Eserin Müellifi ve Mütercimi

Tercümenin **Sebeb-i Telif** bölümünde;

Fāzıl-ı 'allāme heftü'r-Rūm u ve's-Şām ecma'in

K'adı Şemseddin Mevlānā Fenārīdir yakīn (8. Beyit)

denilerek *Şurûtü's-Salât*'ın asıl sahibinin Molla Fenârî olduğu hatırlatılmıştır. Ancak mütercimnin adı veya kimliği ile ilgili kesin bir bilgi elde edilememiştir. Mütercim; Molla Fenârî'nin bu eserinin âlimlerce daha önce Türkçeye tercüme edilmediğini söylemiş, nazmetme ve tercüme etme işinin kendisine ilham olduğunu belirtmiştir:

Birisi 'âlimleriñ itmemiş anı tercüme

Dimemiş kim bir gerek ola bu benim hārcuma (10. Beyit)

Ben za'ife şöyle ilhām oldı kim nazm eyleyem

Mübtediye tā geñez olmağ-içün Türkçe diyem (11. Beyit)

c. Eserin Yazılış Nedeni

Mukaddimedede, manzumenin Molla Fenârî'nin kendi torunu için yazdığı namaz risalesinin Türkçeye bir tercümesi olduğu yazmaktadır. Mütercim, bu tercüme; Allah, âlimlerin ruhunu hoş tutsun diye yaptığını sebep-i telifinin ilk beyitinde ifade etmektedir:

Sebeb-i Nazm-ı Kitâb

İbtidâ kıılmaqlığa budur sebeb nazm-ı kitâb

Eylesün 'âlimleriñ rûhını ol Hâk müste'tâb (7. Beyit)

Fâzıl-ı 'allâme heftü'r-Rûm u ve's-Şâm ecma'ın

K'adı Şemseddin Mevlânâ Fenârîdir yakîn (8. Beyit)

Kendü ma'hdümzâdesiyçün bir risâle eylemiş

Bil ki erkân-ı şalâtı hoş ma'kâle eylemiş (9. Beyit)

Mütercimin dediğine göre; âlimlerden kimse bu önemli eseri tercüme etmemiştir:

Birisi 'âlimleriñ itmemiş anı tercüme

Dimemiş kim bir gerek ola bu benim hârcuma (10. Beyit)

Fakat Türkçeye tercüme etmenin kendisine ilham olduğunu söyleyen mütercim; haddi olmayarak bu işe kalkıştığını belirtmektedir:

Ben za'îfe şöyle ilhâm oldı kim nazm eyleyem

Mübtediye tâ geñez olmağ-ıçün Türkçe diyem (11. Beyit)

Kılmayam hâlt-ı 'ibâdet yitdügince tākātım

Ben ne olam yâ niye irişe benim kudretim (12. Beyit)

d. Eserin Şekil Özellikleri

Şurûtü's-Salât'ın Türkçeye tercümesi, "mesnevi" nazım şekliyle yapılmıştır. Manzumenin kalıbı *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün*'dür. Eserin üç nüshadan hareketle oluşturduğumuz metnin beyit sayısı; 78'dir. Manzume; 1 ana başlık, 1 sebep-i telif başlığı, 20 ara başlık ve 1 hatime başlığından

oluşmaktadır. Bu ara başlıklardan yedisi namaz, sekizi abdest, dördü gusül, biri de tilavet secdesi ile ilgilidir.

e. Eserin Muhteva Özellikleri

Eser; ana başlık, besmele, mukaddime, sebab-i telif bölümleri, 20 ara başlık ve hatimedden oluşmaktadır. *Sebeb-i Nazm-ı Kitâb* bölümünde Molla Fenâri'nin bu kitabı torunu için kaleme aldığı ifade edilmiştir. Bu nedenle eser, namaz ibadetini anlatan eğitici bir eserdir.

Başlıklara göre bölümlerin muhtevası ve beyit sayısı şöyledir:

1. Hazâ Kitâbu Şurûti's-Şalât Ma'a'n-Nazm

Eser, besmeleden sonra mukaddime mahiyetindeki hamd, salât u selâm ve dua beyitleriyle başlamıştır. 6 beyittir.

2. Sebeb-i Nazm-ı Kitâb

Bu bölümde, mütercim tarafından; Şemseddin Mevlânâ Fenâri'nin torunu için namazın gereklerini anlatan bir risale yazdığı belirtilmiş, âlimlerin ise bunu tercüme etmediği, bu işin mütercimin kendisine ilham olunduğu ifade edilmiştir. 8 beyittir.

3. Bâbu Şurûti's-Şalâti:

Namazın şartları, sekizdir. Bunlar; örtünmek, niyet etmek, abdest almak, teyemmüm etmek, elbiseli olmak, namaz kılınan yerin temiz olması, kibleye yönelmek, vaktinde kılmak olarak sıralanmıştır. 4 beyittir.

4. Bâbu Ferâyizi's-Şalâti

Namazın farzları, altıdır. Bunlar; ayakta durmak, Kur'an okumak, iftitah tekbiri getirmek, son oturuşu yapmak, secde etmek, rükû etmek olarak anlatılmıştır. 2 beyittir.

5. Bâbu Vâcibâti's-Şalâti

Namazın vacipleri, yedidir. Bunlar; ilk iki rekâta Kur'an okumak, kunut, son tahiyattan önce oturmak, rükünleri hakkıyla yerine getirmek, gizli ve açık yerleri bir bir gözetmek, vacip yerine getirilmezse sehiv secdesi yapmak şeklinde izah edilmiştir. 3 beyittir.

6. Bâbu Süneni's-Şalât:

Namazın sünnetleri, on dördtür. Bunlar; besmele, âmin, tesbih, tesmi', senâ, son iki rekâta zammı sure okumamak, iki eli kaldırmak, hamd ile elleri bağlamak, tekbir, ta'avvüz, teşehhüd olarak ifade edilmiştir. 3 beyittir.

7. Bābu Müsteḥabāti'ş-Şalāti

Namazın müsteḥabları, yirmi beştir. Bunlar; kıyamdayken secde yerine bakmak, rükuya eğildiğinde “lam” harfi şekline girmek, ayağının üstüne bakmak, secdede iken burnuna bakmak, otururken önüne bakmak, üç ya da dört ayet okuyacak kadar oturmak, başını hamd ile kaldırmak, dizini indirmek, karnını uyluklarına dokundurmamak, yüzünü koymak, koltuğunu açmak, burnunu ve alnını yere koymak, kibleye ayak parmaklarını döndürmek, secdeye varınca önce burnunu yere koymak, secdede üç, beş ya da yedi kere tesbih etmek. Başını, alnını kaldırmak, tekbir getirmek, başını kaldırdığında ellerini sonra getirmek, ellerini kaldırdıktan sonra dizine götürmek, oturunca sol ayağını altına alarak oturmak, kibleye yöneldiğinde sağ ayak parmağını dikmek, ellerini uyluğu üzerine koyarak serbest bırakmak, tahiyat okuyarak ardından selam vermek, namaz tamamlandığı için ellerini yüzüne sürmek olarak belirtilmiştir. 11 beyittir.

8. Bābu Mekrūhāti'ş-Şalāti

Namazın mekrūhları, ondur. Bunlar; el ile oynamak, gerinmek, esnemek, safı sık tutmamak, secde yerinde bir nesneye el uzatmak, özü yokken namazda bağdaş kurmak, gözleri yummak, safın dışında durmak, nesne katlamak, elini oynatmak, kollarını yere koyup etrafa bakmak/ellerini böğrüne koyup parmak çatlatmak şeklinde anlatılmıştır. 4 beyittir.

9. Bābu Müfsidāti'ş-Şalāti

Namazı fasid eden haller, on dördtür. Bunlar; bir şey yemek, içmek, selama karşılık vermek, özürsüz öksürmek/boğazı temizlemek, söylemek, örtüsünü açmak, secde ettiği yerin görünür olmaması, zikretmek, gülmek, aksırmak, cevap vermek, kazasını hesaplayıp yerine getirmemek olarak zikredilmiştir. 4 beyittir.

10. Bābu Ferāyizi'l-Vuzū'

Abdestin farzları, dördtür. Bunlar; başa mesh etmek, ayaklarını, yüzünü, elini yıkamak, ayakları ve kolları bileklere kadar yıkamak şeklinde tarif edilmiştir. 2 beyittir.

11. Bābu Süneni'l-Vuzū'

Abdestin sünnetleri, on dördtür. Bunlar; ağza su almak, misvak, buruna su vermek, el yıkamak, başı, boynu ve kulakları mesh etmek, besmele çekmek, sakalı hilallemek, her uzvu üç kere yıkamak, istinca için taş veya ona benzer kesek kullanmak olarak ifade edilmiştir. 4 beyittir.

12. Bābu Müsteḥabbi'l-Vuzū'

Abdestin müstehapları, altıdır. Bunlar; niyet, sağdan başlayarak yıkamak, başını mesh etmek, tertibe uymak, Allah kelamıyla başlamak olarak anlatılmıştır. 2 beyittir.

13. Bābu Ādābi'l-Vuzū'

Abdestin adabı, altıdır. Bunlar; hacet giderdikten sonra örtünmeyi huy etmek, sağ eliyle ağza su vermek, sümkürmeden buruna su vermek, hacet vaktinde önünü arkasına vermemek, duadan başka kelam etmemek, kibleye karşı önünü dönmek olarak sıralanmıştır. 3 beyittir.

14. Faşl Fî-Nevāfili'l-Vuzū'

Abdestin nafileleri, dördttür. Bunlar; her uzvu dua ile yıkamak, taharettten sonra elbisesine, fercine su saçmak, istincadan sonra elini duvara sürmek şeklinde belirtilmiştir. 2 beyittir.

15. Faşl Fî-Kerāhiyyeti'l-Vuzū'

Abdestin mekruhları, altıdır. Bunlar; suya sümkürmek, tükürmek, yüze su vurmak, su dökerken konuşmak, cinsel uzva bakmak, sol eliyle ağza ve buruna su vermek, kendinden çıkan dışkıya bakmak olarak aktarılmıştır. 3 beyittir.

16. Bābu Menhiyyāti'l-Vuzū'

Abdestin menhiyyatı/yasakları, beştir. Bunlar; yalın ayak mesh edip, suyu israf etmek, guslü farz olan yeri eksik veya fazla yıkamak, sağ elle istinca etmek, avretini örtmemek şeklinde tarif edilmiştir. 2 beyittir.

17. Bābu Nevākışı'l-Vuzū'

Abdesti bozan haller, yedidir. Bunlar; vücuttan bir şeyin çıkması, sesli gülmek, kendinden geçmek, bir yere dayanmak, yaslanmak ya da soyunup uyumak, ağız dolusu kusmak, delirmek, fasit şeyler düşünmek, irtidad olarak sıralanmıştır. 3 beyittir.

18. Bābu Ferāyizi'l-Ġusli

Guslün farzları, üçtür. Bunlar; ağza, buruna su vermek, bütün uzuvlarını temizlemek şeklindedir. 1 beyittir.

19. Bābu Süneni'l-Ġusli

Guslün sünnetleri, altıdır. Bunlar; vücudundaki meniye tamamıyla temizlemek, ellerini, avretini, her uzvunu üç defa yıkamak, abdest almak, en son ayaklarını yıkamaktır. 2 beyittir.

20. Bābü'l-Me'ānī el-Mevcibeti li'l-Ġusli

Guslü gerektiren hâller, ikidir. Bunlar; şehvetle her vakitte meninin gelmesi, uykudan uyandıığında iç çamaşırında meninin bulunmasıdır. 2 beyittir.

21. Bābu Sūneni'l-Ġusli

Guslün sūnnetleri, dōrttür. Bunlar vakfe, ihram, Cuma günü ve Bayram günü gusül almaktır. 1 beyittir.

22. Bābu Sūcūdi't-Tilāveti

Kur'an'da on dōrt yerde tilavet secdesi gelir/gerekir. Yedisi farz, üçü vacip, dōrdü sūnnettir. Bu sureler; Ra'd, Nahl, İsrâ, Hâc, Furkân, e'r-Rahman (?), Meryem, A'râf, Şâd, Necm, Neml, İnşikâk, İkrâ'dır. 3 beyittir.

23. Hâtimetü'l-Kitâb

Eserin hatimesinde bu manzumeyi okuyanlardan dua talep edilmiş, herkes için Allah'tan bağışlanma dilenmiştir. 3 beyittir.

SONUÇ

Klasik Türk Edebiyatı, İslamiyet'le birlikte nazmı bir tebliğ ve talim vasıtası olarak taşıyan sayısız eserle mücehhezdir. Din ve tasavvufu şiir yoluyla içselleştiren milletimiz, manzum ilmihaller yoluyla da temel bilgileri edindirmeye çalışmışlardır. Molla Fenârî'ye atfedilen *Şurûtü's-Salât* adlı eserin bir tercümesi olan ve manzum ilmihaller kapsamında değerlendirebileceğimiz "Hazâ Şurûti's-Şalât Terceme-i Bi't-Türki" adlı eser de mukaddimesindeki ifadelerle bağlı olarak namaza yeni başlayanlar için temel bir bilgi kitabı olarak hazırlanmıştır. Nazmın gücüyle bilgiyi kalıcı hale getirmeyi amaçlayan eserde, esas gaye; talim ve terbiye olduğu için metindeki anlatım zevki eksikliği dikkat çekmektedir.

Bir "din kültürü ve ahlak eğitimi bilgisi" kitabı ve bugünkü ifadesiyle bir "namaz hocası" hüviyeti gösteren *Şurûtü's-Salât* tercümesinin Türkiye kütüphanelerinde birçok nüshası bulunmaktadır. Tercüme yılı belirlenemeyen ancak Molla Fenârî'nin hayatına bağlı olarak 14. yüzyıldan sonra yazıldığını düşündüğümüz eserin -nüshalarının çokluğuna binaen- ilgi görüp yayıldığı ve neredeyse anonimleştiği söylenebilir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi; mukaddimesi ve hatimesi bulunmayan, Molla Fenârî ile ilişkisinden söz edilmeyen, noksan beyitleri ve birçok vezin kusuru bulunan 55 beyitlik eksik bir nüsha, daha önce Âlim Yıldız tarafından yayımlanmıştır. Bu çalışmada ise mezkûr yayında esas alınan nüshanın

dışında; mukaddimesi ve hatimesi bulunan üç ayrı nüsha karşılaştırılarak *Şurûtü's-Salât*'ın 78 beyitten oluşan manzum tercümesinin metni ortaya konulmuştur.

Eser, K1 Nüshasında “Tercüme-i Şurûtü's-Salât” ismiyle, “Mustafa” adına kataloga kaydedilmiş olmasına rağmen ve tercümenin hatime bölümünde, 76. beyitte;

Hamdüli'l-lâh işbu şîrîn tercüme oldı tamâm

Muştafâ Hazretlerinüñ rûhına olsun selâm

şeklinde “Mustafa” adının geçtiğini bilmemize rağmen, bu adın Hz. Peygamber ile ilgili olduğunu düşünüyor ve mütercimim kimliğine temkinli yaklaşmayı tercih ediyoruz.

B. METİN

a. Nüshaları:

Molla Fenari'ye atfedilen *Şurûtü's-Salât* manzumesinin tespit ettiğimiz, incelediğimiz ve bu metnin kuruluşuna dâhil ettiğimiz üç nüshası aşağıda tanıtılmıştır:

1. Süleymaniye Kütüphanesi, Arslan Kaynardağ Koleksiyonu, Koleksiyon Nu: 00082-009. (S)

Eser, *Manzume-i Namaz* adıyla; eserin müellifi Şemseddin Mevlana Fenari adıyla kaydedilmiştir. Bu nüshada eser, mecmuanın 62a-64a yaprakları arasında bulunmaktadır. 245x175-155x100 mm ebatlarında olan nüsha nesih ile yazılmıştır. Satır sayısı 19'dur. Metin, bismelenin ardından 18 ara başlıktan, 70 beyitten oluşmaktadır.

2. Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü Kütüphanesi, Bölge Yazma Eserler Koleksiyonu, Koleksiyon Nu: BY00004844/2 (K1)

Eser, *Tercüme-i Şurûtü's-Salât* ismiyle, Mustafa adına kataloga kaydedilmiştir. Bu nüshada eser, mecmuanın 30b-31b yaprakları arasında bulunmaktadır. 300x105-280x86 mm ebatlarında olan nüshada metin rika ile yazılmıştır. Satır sayısı muhteliftir. Metin, 1 ana başlık, 22 ara başlık ve 76 beyitten oluşmaktadır.

3. Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü Kütüphanesi, Bölge Yazma Eserler Koleksiyonu, Koleksiyon Nu: BY00003577/9 (K2)

Eser, *Tercüme-i Şurûtü's-Salât Manzumesi* adıyla kataloga kaydedilmiştir. Manzume, mecmuanın 97b-103b yaprakları arasında bulunmaktadır. 205x150-150x90 mm ebatlarında olan nüshada metin, harekeli nesih ile yazılmıştır. Harekeye bağlı olarak -ilgi hâli eki gibi- bazı Türkçe eklerde ve bazı kelimelerin yazılışında düzlük ve yuvarlaklık değişmektedir. Satır sayısı sekizdir. Metin, 1 ana başlık, 18 ara başlık ve 78 beyitten oluşmaktadır.

Manzumenin girişinde metin “beyit” düzeniyle alt alta yahut yan yana değil, “nesir” cümlesi biçiminde birbirini müteakip yazılmış, mısralar birbirinden kırmızı renkli virgüllerle ayrılmıştır. Namazın şartlarının anlatıldığı ana bölümden sonra beyit düzenine geçilmiştir. Başlıklar sürhle yazılmıştır. Risale, mecmuanın 104a-108a yaprakları arasındadır. Diğer nüshalara kıyasla; yazım hatasının daha az, beyit sayısının daha fazla olması sebebiyle esas nüsha olarak K2 nüshasını belirledik.

Yukarıdaki üç nüshadan hareketle tenkitli metin oluşturulmuş ve aşağıda transkripsiyonlu olarak sunulmuştur.

b. METİN

K1 30b HAZĀ ŞURŪŦİ'Ş-ŞALĀT TERCEME-İ Bİ'T-TŪRKĪ²

K2 97b

S 62a

Bi'smi'llāhi'r-raḥmani'r-raḥīm³*Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

- 1 Ḥamd lāyıkdur saña iy pādişāh-ı ins ü cān⁴
Kim vücūduñ pertevindendir bu kevn-ile mekān
- 2 'Ālemi taşvır kıldıñ bī-'adāt u bī-miḍāl
Rūz u şeb bir noqtasına iremez vehm ü ḥayāl
- 3 Aḥsen itdūñ luṭf u iḥsān-ile insān cevherin⁵
Tā kim oldı maṭlabı genc-i ilāhīye emīn⁶
- 4 Ḥaşşa faḥr-ı enbiyā sālār-ı tāc-ı aşfiyā
Mażhar-ı nūr mürselāt-ı ma'den-i şıdķ u şafā

² Başlık: HAZĀ KĪTĀBU ŞURŪŦİ'Ş-ŞALĀT MA'A'N-NAZM K2; Başlık eksik S.

³ Bi'smi'llāhi'r-raḥmani'r-raḥīm ve bihī nesta'ın K2.

⁴ Ḥamd lāyıkdur saña: Ḥamd saña lāyıkdur K1.

⁵ luṭf u iḥsān-ile: luṭfuñ-ile çünki K1.

⁶ Oldı: Ola K1; maṭlabı: maṭlab S.

- 5 Āline aşhābına yüz biñ taḥiyyāt u selām
Kim dil ü cān-ile dīn yolına kıldılar kıyām⁷

K2 98a

- 6 Rabbenā fāğfir lenā taqşirenā fī emrinā
Ḥālenā ḥavvil ilā ḥālin cemīlen rabbenā⁸

Sebeb-i Nazm-ı Kitāb⁹

- 7 İbtidā kıılmaqlığa budur sebeb nazm-ı kitāb
Eylesün ‘ālimleriñ rūḥını ol Ḥaḳ müsteṭāb¹⁰

- 8 Fāzıl-ı ‘allāme heftü'r-Rüm u ve's-Şām ecma‘ın¹¹
K'adı Şemseddīn Mevlānā Fenārīdir yakīn¹²

- 9 Kendü maḥdūmzādesiyçün bir risāle eylemiş
Bil ki erkān-ı şalātı ḥoş maḳāle eylemiş¹³

- 10 Birisi ‘ālimleriñ itmemiş anı tercüme¹⁴
Dimemiş kim bir gerek ola bu benim ḥarcuma¹⁵

⁷ yolına kıldılar kıyām: yolında tutdılar maḳām K1.

⁸ ḥālin: -S.

⁹ Sebeb-i Nazm-ı Kitāb: Sebeb-i Nazm-ı Muḳaddime K2.

¹⁰ Eylesün: Eyleye K1.

¹¹ Fāzıl-ı allāme heftü'r-Rüm u ve's-Şām ecma‘ın: Fāzıl-ı allāme vü heft-i Rüm u Şām ecma‘ın S.

¹² K'adı Kim adı S, K2.

¹³ maḳāle: risāle K2.

¹⁴ itmemiş anı: eylemişler K1.

K2 98b

- 11 Ben za'ife şöyle ilhâm oldu kim nazm eyleyem¹⁶
Mübtediye tâ geñez olmağ-ıçün Türkçe diyem¹⁷
- 12 Kılmayam ħalt-ı 'ibâdet yitdügince tākātım¹⁸
Ben ne olam yâ niye iriše benim kıdretim¹⁹
- 13 LİK buyruk tıtmağ-ıçün nazmına kıldım şürü²⁰
Olsun eyyāmuñ muvāfiķ sems itdükçe tülü'
- 14 Ħātıruñ şem'ini pür-nür eylesün ol lā-yezāl²¹
İrmesün cem'iyetine cem'üñüñ naķş u zevāl²²

Bābu Şurūti'ş-Şalāti²³

- 15 Her kişi kim isteye itmek namāza ibtidā²⁴
Evvelā lāzım-durur ol kim sekiz nesne kıla²⁵

¹⁵ Dimemiş kim bir gerek ola bu benim ħarcuma: Dimemişler bir gerek ola benüm bir ħarcuma K1; Dimemişler kim gerek olur benüm bu ħarcuma S.

¹⁶ za'yıfa şöyle ilhām: fakire bes işâret K1; za'yıfa şu işâret S.

¹⁷ Mübtediye tâ geñez olmağ-ıçün: Mübtediyse olmağ-ıçün ol geñez K2, Mübtediye bu geñez olmağ-ıçün S.

¹⁸ tākātım: kıdretim K1; kıvvetim S.

¹⁹ Ben ne olam yâ niye iriše benim kıdretim: Ben ölem kim yâ niye iriše benim sā'atım K2; Ben ölem kim yâ niye iriše benim tākātım K1.

²⁰ nazmına: nazma K2.

²¹ pür-nür: pertev K1.

²² naķş u: naķsı K2.

²³ Bābu Şurūti'ş-Şalāti: Bāb-ı Şurūti'ş-Şalāt K1, S.

²⁴ İbtidā: İktidā K1.

- 16 ‘Avretin setr eyleye niyyet kıla āb-dest ala²⁶
Şu bulunmazsa teyemmüm ide pāk toprağ-ıla

S 62b

K2 99a

- 17 Gevdesi tonlı namāz kıldığı yiri pāk ola²⁷
Kibleye karşı tura biş vaḳti vaḳtiyle kıla²⁸
- 18 Bu sekizden ger biri eksük ola bāṭıl olur²⁹
Sehv-ile ger ‘amd-ile kıldığı bī-hāşıl olur³⁰

Bābu Ferāyizi's-Şalāti³¹

- 19 Altıdır farzı namāzıñ işidüp bulğıl felāḥ³²
Örütürmaḳ oḳumaḳ Ḳur’ān u tekbīr iftitāḥ
- 20 Şoñ oturmaḳ secde kıılmaḳ hem rükū’ itmek tamām
Biri olmazsa namāzıñ bāṭıl olur ve's-selām³³

²⁵ lāzım-durur: lābiddir K2; kıla: ide S, idā K2; ol: aña S.

²⁶ eyleye niyyet kıla āb-dest ala: eyleyüp āb-dest alup hep kıla K1.

²⁷ yiri: yer K2.

²⁸ tura: dura S.

²⁹ ger biri eksük ola bāṭıl olur: kim birin terk eyleye bāṭıl ola K2, S.

³⁰ Sehv-ile ger ‘amd-ile kıldığı bī-hāşıl olur: Kıldığı ger sehv-ile ger ‘amd-ile bī-hāşıl ola K2; Kıldığı ger sehv ger ‘amd-ile bī-hāşıl olur S.

³¹ Bābu Ferāyizi's-Şalāti: Bāb-ı Ferāyizi's-Şalāt S, Faşl-ı Fī-Ferāyizi's-Şalāt K1.

³² bulğıl: olğıl K2.

³³ olmazsa: olmasa K1, K2; olur: ola K2.

Bābu Vācibāti'ş-Şalāti³⁴

- 21 Yididür vācibleri naşş-ile bulmuşdır δübüt³⁵
Eylemek ta'yīn Qur'an öñ ikiye hem kunūt³⁶
- 22 Soñ taḥiyyāt öñ oturmak 'adl-i erkān eylemek³⁷
Cehr ü ihfā yirlerin yirince bir bir gözlemek

K2 99b

- 23 Secde-i sehv vācibin terk idicek lāzım olur³⁸
Kaşden ise kılduğı eksük özi ādim olur³⁹

Bābu Süneni'ş-Şalāt⁴⁰

- 24 Besmele āmīn ü tesbīhīn ü tesmī' ü denā⁴¹
Süre zamm itmek revā olmaz iki soñra ğınā⁴²
- 25 İki elin kaldıruban bağlamak ḥamd ü selām⁴³
Cümle tekbīr ü ta'avvüz öñ teşehhüd bi't-tamām⁴⁴

³⁴ Bābu Vācibāti'ş-Şalāti: Bāb-ı Vācibāti'ş-Şalāt S, Faşl-ı Fı-Vācibāti'ş-Şalāt K1.

³⁵ bulmuşdur: olmuşdur K2.

³⁶ öñ: ol S.

³⁷ Son taḥiyyāt öñ oturmak: Öñ oturmak son taḥiyyāt K1.

³⁸ sehv vācibin: sehvi vācibi S.

³⁹ Kaşden: Kaşd-ıla K2.

⁴⁰ Bābu Süneni'ş-Şalāt: Bāb-ı Süneni'ş-Şalāt S, Faşl-ı Fı-Süneni'ş-Şalāt K1.

⁴¹ tesbīhīn ü tesmī':tesmī' ü tesbīhīn S.

⁴² Süre zamm itmek revā olmaz iki soñra ğınā: Zamm süre itmekdür hem iki soñra ğınā K1.

⁴³ kaldıruban: kaldırup hem K1.

- 26 Çün namāzuñ sünneti on dört olup-durur hisāb⁴⁵
Biri terk olunsa bulunmaz şalātuñda devāb⁴⁶

Bābu Müsteḥabāti'ş-Şalāti⁴⁷

- 27 Bellü bil yigirmi bişdür müsteḥabāt-i şalāt
Kıl 'amel bulmağ dilersenñ tamu odundan necāt
- 28 Secde yirin gözlese itse namāzında kıyām⁴⁸
Ayağı üstün göre kıddini çünkim itdi lām⁴⁹

K2 100a

- 29 Secde idicek göre burnın teşehhüdde öñin⁵⁰
Zamm idicek üç ya dört āyet kadar ide hemīn⁵¹

K1 31a

- 30 Şol bilegin tutup açmağ bir şıfat ba'de'ş-şürü⁵²
Arkasın başın berāber eylemek 'inde'r-rükü'⁵³

⁴⁴ bi't-tamām: bā-tamām K2, bā-hisāb S.

⁴⁵ Çün: Bu S.

⁴⁶ şalātuñda: şalāt içre K1; Biri terk olunsa bulunmaz şalātuñda devāb: Biri olmazsa namāzuñ bāıl olur ve's-selām S.

⁴⁷ Bābu Müsteḥabāti'ş-Şalāti:Faşl-ı Fī-Müsteḥabāti'ş-Şalāti K1, Bāb-ı Müsteḥabāti'ş-Şalāt S.

⁴⁸ gözlese: gözleyüp S.

⁴⁹ çünkim itdi lām: kılduğda çü lām K1; göre kıddini çünkim itdi: gözde kıddüñ ide çünki S.

⁵⁰ Burnın: burnuñ S.

⁵¹ ide: ola K1.

⁵² bir şıfat: barmağın S.

⁵³ Arkasın başın beraber eylemek 'inde'r-rükü': Başın arkaya beraber eylemekdür der-rükü' K1.

31 Başını kaldırmağ andan hamd-ile indir dizün
 Karnın uyluqlarına toğanmamağ komaq yüzün⁵⁴
 S 63a

32 Koltuğ açmağ burnın alnın bile komaklık yire⁵⁵
 Kıbleye uyluqları barmaqlarını döndüre⁵⁶

33 Secdeye varıcağaz burnın yire öndün qoya⁵⁷
 Secdede üç yā biş ü yā yidi tesbīh oquya⁵⁸

34 Başın alnın qaldıra qoya yire tekbir ide⁵⁹
 Lık baş qaldırmasında ellerin te'hır ide⁶⁰

35 Ellerin qaldırduğından soñra dizin götüre
 Oturıcağ şol ayağın döşeyüben otura

36 Kıbleye yönelde sağ ayağı barmağın diküp
 Ellerin uyluğı üstine qoya tefrīh idüp

K2 100b

⁵⁴ toğanmamağ: döşenmeyüp K1, doğunmamağ S.

⁵⁵ burnın alnın bile komaklık: burnını alnını komaq K1.

⁵⁶ uyluqları barmaqlarını: qarşu ayak barmaqlarını K1.

⁵⁷ Secdeye varıcağaz burnın yire öndün: Varıcağ hem secdeye yüzün yire ol K1; burnın: yüzün S.

⁵⁸ üç yā biş ü yā yidi: üç veyā biş yā yidi S.

⁵⁹ alnın qaldıra qoya yire: elin qaldırup hem qoyıcağ K1.

⁶⁰ Lık baş qaldırmasında ellerin: Başın evvel qaldırup ellerini K1; qaldırmasında: qaldırmasından S.

- 37 Hem taḥiyyat okuyuban vire ardınca selām⁶¹
Yüzine süre elin oldu namāzı çün tamām⁶²

Bābu Mekrūhāti'ş-Şalāti⁶³

- 38 Ondurur mekrūh idenler bellü bilgil tā'ati⁶⁴
Eli ile oynamak gerinmek esnemek ḳatı⁶⁵
- 39 Şaf arasında ṭurıcaḳ şıḳ ṭura ayrılmaya⁶⁶
Secdesi yirinde bir nesne eliyle irmeye⁶⁷
- 40 'Özri yoğ-iken namāz içinde bağdaş ḳurmaya⁶⁸
Gözlerin yummaya şafdan ṭaşra tenhā ṭurmaya⁶⁹
- 41 Nesne dürmeye eliyle hem elin oynatmaya⁷⁰
Ḳolların yire döşeyüp çevre baḳmak itmeye⁷¹

Bābu Müfsidāti'ş-Şalāti⁷²

⁶¹ okuyuban vire ardınca: u şalāt okıyup vire selām K1.

⁶² Yüzine süre elin oldu namāzı çün: Ellerin yüzine sile çün namāz ide S; Yüzine süre elin: Elleri yüzine süre K1.

⁶³ Bābu Mekrūhāti'ş-Şalāti: Bāb-ı Mekrūhāti'ş-Şalāt S, Faşl-ı Fı- Kerāhiyyeti'ş-Şalāt K1.

⁶⁴ Ondurur mekrūh idenler bellü bilgil tā'ati: Bellü bil on dört olur mekrūh idenler tā'ati S.

⁶⁵ gerinmek: öksürmek K1.

⁶⁶ ṭura: durup K1, dura S.

⁶⁷ -S; yirinde bir nesne eliyle: yirinden eli ile nesne K1.

⁶⁸ içinde: içre S, K2.

⁶⁹ dürmeye: virmeye S; ṭurmaya: durmaya K1, S.

⁷⁰ Oynatmaya: çatlatmaya K1.

⁷¹ itmeye: baḳmaya K1.; 41. beyitten sonra K2 nüshasında "Ellerin bögrine koyup barmağın çatlatmaya" şeklinde bir mısra yazılmıştır. Bu mısra, kurduğumuz metne dāhil edilmemiştir.

- 42 Fāsīd iden nesne on dördür namāzını işit⁷³
Hıfz idüben şafhasında hātırūñ taḥrīr it⁷⁴

K2 101a

- 43 Nesne yimek nesne içmek ağlamak redd-i selām⁷⁵
Fetḥ itmek aña kim olmaya kendüye imām
- 44 Bī-‘özür itmek tenaḥnuḥ söylemek fi‘l-i keḫīr
Setrin açmaḫ zāhir olmamaḫ sücūd itdügi yir⁷⁶
- 45 Zīkr itmek gülmek aḫsurana virmeḫlük cevāb
Şaḫlayup tertīb eylemek ḫazāsın ihtisāb⁷⁷

Bābu Ferāyizi'l-Vuzū'⁷⁸

- 46 Āb-dest almaḫlıḡuñ farzı çü olmuşdır çehār⁷⁹
Ba‘zısı olmasa-idi olmaz-idi i‘tibār⁸⁰
- 47 Başa meşḫ itmek yumaḫ ayakların yüzün elin
Līk bile yuya ka‘bın mirfaḫayn-ile elin⁸¹

⁷² Bābu Müfsidāti's-Şalāti: Bāb-ı Müfsidāti's-Şalāt K1, S.

⁷³ Fāsīd iden nesne on dördür namāzını işit: Eyleyen fāsīd namāzı on dört müfsiddür işit K1.

⁷⁴ şafhasında: şafhasına K1, S.

⁷⁵ ağlamak: eylemek K1.

⁷⁶ zāhir: taḥir S, itdügi: itdigi S.

⁷⁷ Şaḫlayup tertīb eylemek: Şāhib-i tertīb olan itmek K1. Şaḫalın tertīb ile itmek S.

⁷⁸ Bābu Ferāyizi'l-Vuzū': Bāb-ı Ferāyizi'l-Vuzū' K1, Bāb-ı Ferā'izi'l-Vuzū' S.

⁷⁹ Āb-dest almaḫlıḡuñ farzı çü olmuşdır çehār: Farz āb-dest almaḡun taḫḫik olmuşdı çehār K2; çü: ki S.

⁸⁰ Ba‘zısı olmasa-idi olmaz-idi i‘tibār: Olmasa dörtden biri olmaz vuzū'ya i‘tibār K1; Olmasa ba‘zısı biri olmaz vuzū'ya i‘tibār S.

S 63b

Bābu Süneni'l-Vuzū'⁸²

- 48 Añla āb-dest almağın on dört oldı sünneti⁸³
İt ri'āyet olmaq isterseñ Resülün ümmeti⁸⁴

K2 101b

- 49 Maźmaza misvāk istinşāk dağı hem ğasl-ı yed
İtmek istincā arıtmak şart u şart olmaz 'aded'⁸⁵
- 50 Mesh itmek başına boynı-y-ile kulağların⁸⁶
Besmele taħlil itmek şakalın barmakların⁸⁷
- 51 Üçe dek her uzvunuñ ğaslını tekrār eylemek⁸⁸
Almak istincā için taş aña benzer yā kesek

Bābu Müsteħabbi'l-Vuzū'⁸⁹

⁸¹ Lık bile yuya ka'bın: Like ka'bın ile yuya S; ka'bın: ka'b u K1.

⁸² Bābu Süneni'l-Vuzū': Bāb-ı Süneni'l-Vuzū' K1, S.

⁸³ Añla āb-dest almağın on dört oldı: Āb-dest almağın ki aña ondur sünneti K1, S.

⁸⁴ İt: K1 K1.

⁸⁵ u şart: -K2; şart u şart olmaz: şart olmaz hiç S.

⁸⁶ Mesh itmek başına boynı-y-ile: Başına mesh itmek hem kaplamak K1; başına boynı-y-ile: başıyla boynun S.

⁸⁷ barmakların: parmakların S.

⁸⁸ Üçe dek her uzvunuñ ğaslını: Ğaslını her 'uzvunuñ üçer kerre K1.

⁸⁹ Bābu Müsteħabbi'l-Vuzū': Bāb-ı Müsteħabati'l-Vuzū' S, Faşl-ı Fı-Müsteħabati'l-Vuzū' K1.

52 Müsteḥabı altıdır niyyetdür evvel iy ‘azīz
Başlamak sağın yumağ biri biri ardınca tīz⁹⁰

53 Kaplayu mesh eylemek başına tertīb saklamak⁹¹
Ḥağ kelāmından didügi ibtidāyı başlamak⁹²

Bābu Ādābi'l-Vuzū'⁹³

54 Altı oldı müsteḥabı gibi ādāb-ı vuzū'⁹⁴
Ḥācetinden soñra setrin örtmeği idine ḥū⁹⁵

K2 102a

55 Sağ eliyle mażmaza_istinşāk idüp sümkürmeye⁹⁶
Vağt-i ḥācet itdüğünde öñin ardın virmeye⁹⁷

56 Hem vuzū' içre du‘ādan ġayrı itmeye kelām⁹⁸
Kıbleye karşı öñin döne idüben ihtirām⁹⁹

Faşl Fī-Nevāfili'l-Vuzū'¹⁰⁰

⁹⁰ Başlamak: Başlayup K1; biri -S.

⁹¹ Kaplayu mesh eylemek başına: Boynına mesh eylemek hem dağı K1.

⁹² ibtidāyı: ibtidāyla K2, ibtidā ile S.

⁹³ Bābu Ādābi'l-Vuzū': Bāb-ı Ādābi'l-Vuzū' S, Faşl-ı Fī-Ādābi'l-Vuzū' K1.

⁹⁴ gibi: ki hem K1.

⁹⁵ setrin örtmeği idine ḥū: setrin idine ḥūn K2.

⁹⁶ istinşāk idüp: ide veli K1; idüp: ide S.

⁹⁷ Vağt-i ḥācet itdüğünde öñin ardın virmeye: Bevl iderken āb-güne ardın ögin dönmeye K1. öñin ardın: ardın öñin S.

⁹⁸ Hem vuzū' içre: Āb-dest aldıkda S, K2; aldıkda: alınca S.

⁹⁹ karşı ögin döne idüben: ardın şuvnamaya idüp K2, önün vire virmeye ardın S.

- 57 Fi'l-ḥaḳīḳa dört olur āb-dest içinde nāfile¹⁰¹
Yuyıçaḳ her 'uzvı oḳumaḳ du'ā ihfā-y-ile¹⁰²
- 58 Tonına fercine Őu Őaçmaḳ ṭahāret Őoñına¹⁰³
Ba'de'l-istincā elin dīvāra sürüp büğüne¹⁰⁴

K1 31b

Faşl Fı-Kerāhiyyeti'l-Vuzū'¹⁰⁵

- 59 Altıdur mekrūhı āb-destüñ bilüp ḳıl ihtirāz
Tā ki Ḥaḳ ḳatında maḳbūl ola ḳıldıḳuñ namāz¹⁰⁶
- 60 Őuya sūmkürmek tükürmek yüze Őu vurmaḳ ḳatı¹⁰⁷
Őu dökerken söylemek daḳı gözetmek 'avreti¹⁰⁸
- 61 Şol eliyle maзмаза_istinşāḳ idüp itmek naḳar¹⁰⁹
Kendüden ḫāric olan nesneye işitgil ḫaber¹¹⁰

K2 102b

100 -S, -K2.

101 -S; Fi'l-ḥaḳīḳa dört olur: Bil ḥaḳīḳat dörtdür K1.

102 -S.

103 -S.

104 -S.

105 -S; Faşl Fı-Kerāhiyyeti'l-Vuzū': Bābu Menhiyyāti'ş-Şalāt K2.

106 -S; Maḳbūl: mergüb K2.

107 -S; vurmaḳ: urmaḳ K1.

108 -S; daḳı: göze K2.

109 -S.

110 -S.

Bābu Menhiyyāti'l-Vuzū'¹¹¹

- 62 Bilgil āb-dest içre bişdür bu vuzū'ũñ menhīyi¹¹²
Yalın ayak mesh idüp isrāf eylemek şuyı¹¹³
- 63 Eksük artuğ yumağ üçden ğasli farz olan yirin¹¹⁴
Şağla istincā idüp setr itmemekdür 'avretin'¹¹⁵

Bābu Nevākışı'l-Vuzū'¹¹⁶

- 64 Yedidür āb-desti naqş iden bil ey sevgüli kul¹¹⁷
Evvelā ne hāric olur ise sebīlinden ol¹¹⁸
- 65 Şavt-ıla gülmek namāzda kendözinden uğnamak¹¹⁹
Tayanup yā yaşdanup yā soyunuban uyumağ¹²⁰
- 66 Kasmağ ağız tolusu irmek namāzında cünün¹²¹
Fikr-i fāsīd eylemek ya'nī_irtidād iy zū-fünün

¹¹¹ –S; Bābu Menhiyyāti'l-Vuzū': Faslı Fī- Bābu Menhiyyāti'l-Vuzū' K1.

¹¹² –S; Bilgil āb-dest içre bişdür bu vuzū'ũñ menhī'i: Āb-dest içinde bilgil biş olupdur menhī'i K1.

¹¹³ –S.

¹¹⁴ –S; Eksük artuğ yumağ üçden ğasli farz olan yirin: Üçden eksük yāhūd artuğ ğaslı 'uzvı eylemek K1.

¹¹⁵ –S; setr itmemekdür 'avretin: hem 'avretin setr eylemek K1.

¹¹⁶ Bābu Nevākışı'l-Vuzū': Bābu Nevākızı'l-Vuzū' K1.

¹¹⁷ iden bil: eyleyen ey K1, idenler ey S.

¹¹⁸ Evvelā ne hāric olur ise: Ol ki tā hāric olursa ger K2, Evvelā hāric olur ise S.

¹¹⁹ kendözinden uğnamak: uğunup 'aklı olmamak K2; uğnamak: gitmek S.

¹²⁰ yā yaşdanup soyunuban: yaşdanup yā söykünüben K1, yaşdanup yā söykünüp S.

¹²¹ ağız tolusu irmek namāzında cünün: ağız tolu irişmek namāz içinde çün K2, ağız tolusu irmek namāzında cünün S.

Bābu Ferāyizi'l-Ġusli¹²²**K2 103a**

- 67 Ġusl içinde farz olan üç nesne oldu ġāsile
Mażmaża_istinşāk idüp 'uzvın kamu t̄ahir kıla¹²³

Bābu Süneni'l-Ġusli¹²⁴**S 64a**

- 68 İttifākı altıdır ġuslüñ işitgil sünneti
Gevdesinde ger menī var-ise pāk itsün çatı¹²⁵
- 69 Ellerin fercin dağı her 'uzvunı üç kez yumağ¹²⁶
Alup āb-destin ġusülden soñra yumağlık ayak¹²⁷

Bābü'l-Me'ānī el-Mevcibeti li'l-Ġusli¹²⁸

- 70 İştihā ile menī her vağtde kim inzāl ola¹²⁹
Yā uyanup uyğudan kendü ÷onunda ol bula¹³⁰

¹²² Bābu Ferāyizi'l-Ġusli: Bāb-ı Ferāyizi'l-Ġusl K1, S.

¹²³ idüp 'uzvın: ide 'uzvuñ K2, ide 'uzvın S.

¹²⁴ Bābu Süneni'l-Ġusli: Bāb-ı Süneni'l-Ġusl K1, S.

¹²⁵ Gevdesinde ger menī var-ise pāk itsün çatı: Biri pāk itmek-dürür var ise kendüde meni K1, Gevde olsa menī pāk eylemekdür ki çatı S.

¹²⁶ dağı: yuyup K1, yumağ S.

¹²⁷ Alup āb-destin ġusülden soñra yumağlık ayak: Hem dağı āb-dest alup ba'de'l-ġusül ayak yumağ K1, Āb-dest almak ġaslden soñra yumağlık ayak S.

¹²⁸ Bābü'l-Me'ānī el-Mevcibeti li'l-Ġusli: Bāb-ı Me'ānī el-Mevcibeti li'l-Ġusl K1.

¹²⁹ İnzāl: nāzil K1, S.

- 71 Bu ikiden biri bulunsa gusül lâzım gelür¹³¹
Evvelüñ adı haķıķı āħiriñ ħükmi olur¹³²

Bābu Süneni'l-Ġusli¹³³

K2 103b

- 72 Dört maħalde gusl itmek sünnet oldı iy sa'īd¹³⁴
Vaķfe vü iħrām u yevm-i cum'a bile yevm-i 'īd¹³⁵

Bābu Sücūdi't-Tilāveti¹³⁶

- 73 Biliñ on dört yirde gelür secde Ķur'ānda tamām¹³⁷
Yidisi farz üçi vācib dördi sünnet ve's-selām¹³⁸

- 74 Ra'd u Naħl İsrā vü Ħac Furķān ¹³⁹
Meryem ü A'rāf Şād u Necm u Neml ü İnşikāk¹⁴⁰

¹³⁰ -ol S, uyanup uyķudan: uyansa uyħudan K1.

¹³¹ gelür: olur S.

¹³² Evvelüñ: Evvelki S.

¹³³ Bābu Süneni'l-Ġusli: Bāb-ı Ġusl-i Mesnün K1, S.

¹³⁴ maħalde: yirde K1; oldı: olur S.

¹³⁵ Vaķfe vü iħrām u yevm-i cum'a bile: Vaķfe iħrām yevm-i cum'a biri daħı S.; u yevm-i cum'a bile: rüz-ı cum'a ile K1.

¹³⁶ Bābu Sücūdi't-Tilāveti: Bāb-ı Secdeti't-Tilāveti K1, S.

¹³⁷ -S.

¹³⁸ -S.

¹³⁹ Ra'd u Naħl İsrā vü Ħac Furķān : Farzdır A'rāf Ra'd Naħl İsrā Meryem Ħacc u Şāt K1, Farzdır A'rāfda Ra'd u Naħl İsrā vü Meryem Ħacc u Şād K2.

¹⁴⁰ Meryem ü A'rāf Şād u Necm u Neml ü İnşikāk: Hem çü Furķān [...] secde raħm vācibāt K1, Hem çü Furķān [...] vācibāt K2.

- 75 Neml ü Necm ü İnşikâk İkrâ çü sünnetdür bular¹⁴¹
Müşkülün hall oldu bu üç beyt-ile iy şehriyâr¹⁴²

ĤÂTİMETÜ'L-KİTÂB¹⁴³

- 76 Ĥamdüli'l-lâh işbu şîrîn tercüme oldu tamâm
Muştafâ Ĥazretlerinün rûhına olsun selâm¹⁴⁴
- 77 ĤaĤ Ta'âlâ fazlı ile raĤmet eylesün aña¹⁴⁵
Kim bu nazm iden Ĥarîbi bir du'â-ile aña¹⁴⁶
- 78 Ey Ĥudâvendâ Kerîmâ sen kerem kıll Ĥamuya¹⁴⁷
Biz yazuklu Ĥulları gönderme yarın Ĥamuya¹⁴⁸

KAYNAKÇA

ARPAGUŞ, Hatice Kelpetin (2000). "İlmihal". *İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 22 s.139-141.

AYDIN, Ahmet (2017). "Manzum Fıkıh Metinleri II". *Usûl İslam Araştırmaları*, 27: 73-100.

¹⁴¹ -S.

¹⁴² Şehriyâr: ihtiyâr K1, -S.

¹⁴³ -K1, -K2.

¹⁴⁴ olsun: yüz biñ K1.

¹⁴⁵ -K1.

¹⁴⁶ -K1.

¹⁴⁷ -K1.

¹⁴⁸ -K1; gönderme yarın: luĤ eyle Ĥoyma S.

- ÇELEBİOĞLU, Âmil (1998). “Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler”. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, s.362-363.
- ELİAÇIK, Muhittin (2013). “Medreselerde Okutulan Manzum Ders Kitapları”. *Medrese ve İlahiyat Kavşağında İslâmî İlimler (Uluslararası Sempozyum)*, II: s.539-546.
- GÖMBEYAZ, Kadir (2010). “Molla Fenârî’ye Nispet Edilen Eserlerde Aidiyet Problemi ve Molla Fenârî Bibliyografyası”. *Uluslararası Molla Fenârî Sempozyumu (4-6 Aralık 2009 Bursa) Bildiriler Kitabı*. Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, s.467-524.
- GÜÇLÜ, Betül (2014). *Molla Fenârî’nin Bilgi ve Varlık Anlayışı*. Doktora Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- LEVEND, Agâh Sırrı (1972). “Dini Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri”. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*: s.72-78.
- SÖYLEMEZ, İdris (2019). “Mücellî’nin Manzum Şurûtü’s-Salâtı”. *Artuklu Akademi*, 6 (1) s.115-143.
- SÜSLÜ, Zahir (2019a). “Mevlevî Şeyh Yahya Aysî ve Manzûme-i Salât’ı”. *Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Hakemli Dergisi*, 3 (2) s.134-145.
- SÜSLÜ, Zahir (2019b). “Ali Efendi’nin Manzûm İlmihâli”. *International Journal of Economics, Politics, Humanities & Social Sciences*, 2 (3) s.165-183.
- YILDIRIM, İlyas (2013). “Molla Fenârî: İlmî Kişiliği, Fıkıhla İlgili Eserleri ve Osmanlı Fıkıh Tarihindeki Yeri”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 11 (22) s.255-284.
- YILDIRIM, Yusuf (2015). “Selim Mahlaşlı Bir Şaire Ait Mukaddimetü Li’s-Salât İsimli Mesnevi”. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8 s.99-138.

YILDIZ, Alim (2009). "Müellifi Meçhul Bir Şurûtü's-Salât Mesnevisi".
Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, XIII (2) s.175-187.